

“Zamojsko-Wołyńskie Zeszyty Muzealne” wydawane są we współpracy z Wołyńskim Muzeum Krajoznawczym w Łucku. Na łamach periodyku publikujemy wyniki badań dotyczących szeroko pojętej historii i kultury terenów pogranicza oraz opracowania zbiorów muzealnych. Autorami publikacji są pracownicy Muzeum Zamojskiego w Zamościu i Wołyńskiego Muzeum Krajoznawczego w Łucku oraz zaproszeni do współpracy specjaliści z prezentowanych w wydawnictwie dziedzin ze środowisk uniwersyteckich, krajoznawczych i muzealnych.

Materiały publikowane są w wersjach autorskich. Ze względu na stosowane przez autorów różne systemy sporządzania przypisów i bibliografii oraz trudności w ich ujednoczeniu pozostawiamy je w wersji oryginalnej.

Redakcja nie bierze pełnej odpowiedzialności za treści merytoryczne zamieszczone w artykułach.

Zespół redakcyjny

“Zamojsko-Wołyńskich Zeszytów Muzealnych”

Henadij Bondarenko, Piotr Kondraciuk, Jerzy Kuśnierz, Anatolij Syluk, Andrzej Urbański

Redakcja tomu

Piotr Kondraciuk, Jerzy Kuśnierz, Andrzej Urbański

Korekta

Piotr Kondraciuk, Jerzy Kuśnierz, Anatolij Syluk

Tłumaczenia tekstów:

z języka ukraińskiego na język polski: *Piotr Kondraciuk, Jerzy Kuśnierz*

z języka polskiego na język ukraiński: *Petro Chodań, Hryhorij Ochrimenko, Anatolij Syluk, Oleksiej Złotohors'kyj*

streszczenia w języku angielskim: *Joanna Paczos*

Na okładce – enkolpion z Czermna-Czerwienia (XII-XIII w.). Zbiory Muzeum Zamojskiego

Projekt okładki

Piotr Kondraciuk

ISBN: 83-915267-6-3

Publikacja przygotowana i finansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach grantu z Funduszu Małych Projektów Phare zarządzanego przez Euroregion Bug. Autor projektu: Piotr Kondraciuk

Oddajemy do rąk Państwa pierwszy numer „Zamojsko–Wołyńskich Zeszytów Muzealnych”. Już na wstępie pozwalam sobie wyrazić nadzieję, że nastąpią edycje kolejnych tomów. Opieram ją na przeświadczeniu, iż będzie to periodyk potrzebny dla rozwoju wzajemnych kontaktów muzealników oraz ludzi nauki i badaczy różnych dziedzin po obu stronach Bugu. Jego wydanie jest efektem projektu zrealizowanego przez nasze Muzeum w ramach Funduszu Małych Projektów Phare 2000, zarządzanego przez Euroregion Bug.

Publikacja ta jest zarazem kontynuacją wieloletniej ścisłej współpracy i działań podejmowanych przez dyrektorów i pracowników Muzeum Zamojskiego i Wołyńskiego Muzeum Krajoznawczego w Łucku oraz instytucji i osób związanych z nimi na co dzień. Zachęcamy do współpracy i publikowania na łamach „Zeszytów Muzealnych” wszystkich zainteresowanych problematyką terenów pogranicznych Polski i Ukrainy, prowadzących badania z zakresu historii, archeologii, historii sztuki, etnografii, krajoznawstwa i innych pokrewnych dziedzin.

Współpraca muzeów Zamojszczyzny i Wołynia sięga połowy lat osiemdziesiątych. Jej formalnym zapoczątkowaniem było podpisanie stosownych umów przez władze województwa zamojskiego i obwodu wołyńskiego. Należy zaznaczyć, że istotnym elementem tej działalności, obok aspektów gospodarczych, było inicjowanie różnych form wymiany kulturalnej między instytucjami i stowarzyszeniami. Przemiany polityczne, społeczne i administracyjne jakie miały miejsce w latach dziewięćdziesiątych doprowadziły do ograniczenia bądź wręcz zaniku wielu działań. Widoczną formą, która zachowała się do dnia dzisiejszego są przedsięwzięcia realizowane przez muzea. Przetrwały one przede wszystkim dzięki kontaktom osobistym i zaangażowaniu ludzi w nich zatrudnionych. Ważne są także w tym kontekście możliwości pozyskiwania przez Muzeum Zamojskie środków pozabudżetowych z Funduszu Małych Projektów Phare w ramach Euroregionu Bug, które pozwalają na kontynuację i wzbogacanie różnych form wspólnej działalności.

Warto w tym miejscu choćby pokrótce przypomnieć wybrane działania, jakie były podejmowane przez nasze instytucje w ciągu ostatnich lat. Najbardziej widocznym przykładem są wystawy prezentujące zbiory wypożyczane nawzajem przez muzea. Pozwolę sobie podać kilka wybranych przykładów. Pierwsza wypożyczona do Łucka w 1988 roku wystawa, przygotowana przez Muzeum Okręgowe w Zamościu, p.t. „Polsko–Radziecki Sojusz Partyzancki na Ziemi Zamojskiej 1941–1944” wynikała jeszcze z uwarunkowań politycznych. Towarzyszył jej katalog wydany w języku polskim i rosyjskim. W listopadzie 1991 roku w Zamościu mieliśmy możliwość obejrzenia interesującej wystawy wołyńskiego stroju ludowego, zaś miesiąc później w Łucku prezentowaliśmy ekspozycję „Współczesna twórczość ludowa regionu zamojskiego”. Ze zbiorów obu muzeów przygotowano wystawę „Stara fotografia XIX – pocz. XX w.” udostępnioną w Zamościu we wrześniu 1993 roku, po czerwcowej prezentacji w Muzeum w Łucku linorytów z widokami Zamościa autorstwa zamojskiego grafika Kazimierza Łońskiego. Po raz pierwszy w historii Wołyńskiego Muzeum Krajoznawczego jego mury opuściły w 1997 roku zabytki archeologiczne z wyposażenia skarbu z Kaczyna, biorąc udział w zamojskiej wystawie „Skarby Wschodnich Gotów”. Ten unikatowy zespół srebrnych wyrobów i ozdób z pocz. V wieku naszej ery był ozdobą ekspozycji, prezentowanej w Zamościu, Warszawie i Opolu.

Pracownicy zamojskiego muzeum biorą udział w konferencjach naukowych o różnorodnej tematyce, prezentując w formie referatów wyniki swoich badań naukowych oraz opracowania muzealnych zbiorów. Systematycznie publikowane są materiały z konferencji organizowanych przez Muzeum w Łucku, koncentrujących się wokół zagadnień dotyczących malarstwa ikonowego. Wymienić tu należy poświęcone temu zagadnieniu publikacje autorstwa Piotra Kondraciuka. Na uwagę zasługują opracowania o tematyce archeologicznej

Jerzego Kuśnierza, dotyczące terenów pogranicza, oraz Jacka Feduszka, poruszające problematykę historyczną.

Zakres i tematyka konferencji zorganizowanych z udziałem muzeów z Łucka i Zamościa często wykraczały poza zasięg przygraniczny. W 1996 roku, wspólnie z Regionalnym Ośrodkiem Studiów i Ochrony Środowiska w Lublinie i Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej przy zaangażowaniu władz województwa zamojskiego i obwodu wołyńskiego, przygotowano sesję naukową „Wspólne korzenie – wspólna przyszłość”. Wzięło w niej udział kilkudziesięciu naukowców i muzealników z Polski i Ukrainy.

Dzięki uzyskaniu, po raz pierwszy, przez Muzeum Zamojskie środków finansowych z Funduszu Małych Projektów Phare możliwe było zorganizowanie w Zamościu w lutym 2000 roku sesji „Zamojszczyzna i Wołyń w minionym tysiącleciu. Historia, kultura, sztuka”. Jej celem była obustronna prezentacja najnowszego stanu wiedzy o wzajemnych relacjach między tymi obszarami na przestrzeni tysiącletniej wspólnej historii. W obradach wzięli udział przedstawiciele różnych dyscyplin naukowych: archeologii, historii, historii sztuki, religioznawstwa, krajoznawstwa i archiwistyki. Uczestnicy wysłuchali 30 referatów i komunikatów (18 ze strony polskiej i 12 ze strony ukraińskiej) w podziale historycznym: średniowiecze IX – XIV w., czasy staropolskie XV – XVIII w., czasy zaborów XIX – XX w. i czasy współczesne. Na podkreślenie zasługuje fakt wydania drukiem materiałów z konferencji w trakcie jej trwania. Jednym z efektów spotkania było sformułowanie wniosków i propozycji na przyszłość:

- kontynuacja wspólnych przedsięwzięć naukowych i popularyzatorskich
- szersze zaangażowanie nauczycieli historii po obu stronach granicy
- realizacja kolejnych wspólnych publikacji, wystaw, prac badawczych, przede wszystkim w oparciu o muzea Łucka i Zamościa oraz uniwersytety w Lublinie i Łucku
- zacieśnienie kontaktów władz miejskich Chełma, Zamościa, Łucka, Włodzimierza Wołyńskiego i realizacja wspólnych przedsięwzięć promocyjnych, kulturalnych i gospodarczych w ramach Euroregionu Bug.

Są one w większości realizowane do chwili obecnej.

Obok przytoczonych faktów trzeba jeszcze zwrócić uwagę na wzajemne kontakty i wymianę doświadczeń muzealników, ludzi kultury i nauki, które w istotny sposób wzbogacają ich wiedzę przydatną w codziennej pracy. Zagadnienia w zakresie wzajemnych kontaktów poruszano podczas obchodów jubileuszu 70-lecia powstania Muzeum w Zamościu w 1996 roku oraz ostatnio, w 10-lecie powstania Muzeum Wołyńskiej Ikony - Oddziału Muzeum Krajoznawczego. Rocznicowe spotkania pracowników muzeów były nie tylko okazją do składania gratulacji i życzeń, pozwalały także na omawianie propozycji dalszych przedsięwzięć. Taka okazja nadarzy się zapewne również w roku 2004, podczas uroczystości jubileuszu 75-lecia powołania w Łucku Muzeum Wołyńskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Zostało ono założone przez Wołyńskie Towarzystwo Krajoznawcze i Opieki nad Zabytkami a jego otwarcia dokonał 16 czerwca 1929 roku Prezydent Rzeczypospolitej Ignacy Mościcki.

Nie do przecenienia jest również wzajemna pomoc w przezwyciężaniu trudności dnia codziennego. Są to wartości często ulotne, jednakże na trwałe zapisujące się w ludzkiej pamięci i tworzące przyjazny klimat do przyszłych kontaktów.

Andrzej Urbański
Dyrektor Muzeum Zamojskiego